

EKOLOGIK TRANSPORT VOSITALARINING IQTISODIY AFZALLIKLARI

Egamberdiyev Shavkatbek

Andijon mashinasozlik instituti

Iqtisodiyot yo'nalishi 3-kurs talabasi

Ziyodullayev Kamronbek

Andijon mashinasozlik instituti

Transport vositalari muhandisligi yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola ekologik transport vositalarining iqtisodiy afzalliklarini tahlil qiladi. Ekologik transport vositalari, jumladan, elektr avtomobillari, gibrid modellari va boshqa muqobil energiya manbalaridan foydalanadigan transport tizimlari, nafaqat atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiradi, balki iqtisodiy jihatdan ham ko'plab foydalar keltiradi. Maqolada ekologik transport vositalarining xarajatlarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: ekologik transport, elektr avtomobillar, hibrid transportlar, velosipedlar, benzin, dizel.

Kirish. Hozirgi kunda global isish va atrof-muhit muammolari jiddiy ahamiyatga ega bo'lib, bu masalalar transport tizimlarida ham o'z aksini topmoqda. Ekologik transport vositalari, ya'ni elektr avtomobillar, hibrid transportlar, velosipedlar va boshqa qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanadigan vositalar, nafaqat atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, balki iqtisodiy jihatdan ham bir qator afzalliklarga ega.

Ekologik transport vositalari yoqilg'i xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi. An'anaviy benzin yoki dizel bilan ishlaydigan avtomobillar bilan solishtirganda, elektr transport vositalari energiya xarajatlarini 50-70 foizgacha kamaytirishi mumkin. Bu esa

foydalanuvchilar uchun iqtisodiy jihatdan jozibador variant hisoblanadi. Elektr energiyasi narxi ko‘pincha yoqilg‘i narxidan past bo‘ladi, bu esa uzoq muddatda xarajatlarni yanada kamaytiradi [1]. Ekologik transport vositalarini ishlatish orqali davlatlar va shaharlar transport infratuzilmasini yaxshilash imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Masalan, elektr avtomobillar uchun maxsus zaryadlash stansiyalarini qurish va ulardan foydalanishni rag‘batlantirish orqali shaharlar o‘z infratuzilmasini yangilab, transport tizimini yanada samarali qilishlari mumkin. Bunday infratuzilma o‘z navbatida yangi ish o‘rinlarini yaratadi va iqtisodiy o‘sishga hissa qo‘shadi.

Ekologik transport vositalarining ishlatilishi sog‘liqni saqlash xarajatlarini kamaytirishi mumkin. An’anaviy transport vositalari tomonidan chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar nafaqat atrof-muhitga, balki inson salomatligiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ekologik transport vositalarining ko‘payishi bilan havo sifati yaxshilanadi, bu esa nafaqat kasalliklarning kamayishiga, balki sog‘liqni saqlash tizimlariga bo‘lgan xarajatlarning pasayishiga olib keladi. Ekologik transport vositalari energiya xavfsizligini oshiradi.

Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish orqali mamlakatlar energiya mustaqilligini ta’minlaydi va importga bo‘lgan qaramlikni kamaytiradi [2]. Bu, ayniqsa, neftga boy bo‘lmagan mamlakatlar uchun muhimdir, chunki ular energiya resurslarini import qilish orqali iqtisodiy zaiflikka duch kelishlari mumkin. Ekologik transport vositalarining rivojlanishi yangi texnologiyalarni ishlab chiqishga va innovatsiyalarga turtki beradi. Elektr avtomobillar va hibrid transportlar ishlab chiqarish jarayonida yangi materiallar va energiya manbalarini izlashga olib keladi. Bu esa ilmfan va texnologiyalarning rivojlanishini rag‘batlantiradi va iqtisodiyotning boshqa sohalarida ham yangi imkoniyatlarni ochadi.

Ekologik transport vositalarining ko‘payishi ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Ekologik transport vositalarini ishlatish orqali jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish mumkin. Masalan, davlatlar ekologik transport

vositalarini subsidiyalash orqali kam ta'minlangan qatlamlarga ularni olish imkoniyatini berishi mumkin. Bu esa ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Rivojlanib borayotgan hozirgi kunda ekologik transport vositalari, jumladan, elektr avtomobillar va gibrid transportlar, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Biroq, ushbu transport vositalarining rivojlanishi davlat siyosati, investitsiyalarni jalb qilish va yangi texnologiyalarni joriy etish bilan bevosita bog'liqdir [3].

Birinchidan, davlat siyosati ekologik transport vositalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Davlatlar, o'z navbatida, ekologik transportni rag'batlantirish uchun qonunchilik, subsidiyalar va soliq imtiyozlari kabi vositalarni qo'llashlari mumkin. Masalan, elektr avtomobillarini xarid qilish uchun beriladigan subsidiyalar fuqarolarni ushbu texnologiyalarga sarmoya kiritishga undaydi. Shuningdek, davlatlar transport infratuzilmasini rivojlantirishga e'tibor qaratishi kerak, masalan, zaryadlash stansiyalarining ko'payishi va ularning qulay joylashuvi orqali.

Ikkinchidan, investitsiyalarni jalb qilish ekologik transport vositalarining rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladigan investitsiyalar yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishga yordam beradi. Investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilishga, balki ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirishga ham xizmat qiladi. Shunday qilib, investitsiyalar orqali yangi energiya manbalari va samarali transport tizimlari yaratiladi. Bundan tashqari, davlatlar o'z iqtisodiyotlarini diversifikatsiya qilish maqsadida ekologik transport sohasiga investitsiyalarni jalb qilish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi va aholi farovonligini oshiradi.

Uchinchidan, yangi texnologiyalarni joriy etish ekologik transport vositalarining rivojlanishini tezlashtiradi. Texnologik innovatsiyalar energiya samaradorligini oshirishga va xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Masalan, akkumulyator texnologiyasidagi yutuqlar elektr avtomobillarining masofasini oshirish va zaryad olish

vaqtini qisqartirish imkonini beradi. Bunday yangiliklar ekologik transport vositalarining jamoatchilik orasida qabul qilinishini oshiradi. Shuningdek, yangi texnologiyalar bilan birga keladigan raqobatbardoshlik ham muhimdir. Davlatlar o'z iqtisodiyotlarini global miqyosda raqobatbardosh qilish uchun innovatsion yechimlarni qo'llab-quvvatlashlari kerak. Yangi texnologiyalarni joriy etish orqali davlatlar iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi va atrof-muhitga zarar etkazmaydigan transport tizimlarini yaratadi.

Hozirgi kunda atrof-muhit muammolari, jumladan, havo ifloslanishi, iqlim o'zgarishi va energiya resurslarining tugashi global miqyosda dolzarb masalalarga aylangan. Ushbu muammolarni hal qilishda ekologik transport vositalarining rivojlanishi katta ahamiyatga ega. Ekologik transport, xususan, elektr avtomobillar, gibrid transportlar va boshqa alternativ energiya manbalaridan foydalanadigan transport vositalari, barqaror kelajakni qurishda muhim rol o'ynaydi. Ekologik transport vositalari atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytiradi. An'anaviy yoqilg'i bilan ishlaydigan avtomobillar havo ifloslanishiga sabab bo'ladi va iqlim o'zgarishiga hissa qo'shadi. Elektr avtomobillari esa, o'z navbatida, chiqindilarni kamaytiradi va havo sifatini yaxshilaydi. Ular energiyani to'g'ridan-to'g'ri zaryad olish orqali ishlatadi, bu esa atmosferaga zararli gazlarning chiqarilishini sezilarli darajada kamaytiradi. Shunday qilib, ekologik transport vositalarini kengaytirish orqali biz toza havo va sog'lom atrof-muhitga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'lamiz. Ekologik transport vositalarining rivojlanishi energiya samaradorligini oshiradi [4]. Energiya resurslarining cheklanganligi va ularning narxining oshishi sharoitida, energiya samaradorligi har qanday mamlakat uchun muhim ahamiyatga ega. Elektr transport vositalari an'anaviy avtomobillarga nisbatan ko'proq energiya samaradorligiga ega bo'lib, bu ularni iqtisodiy jihatdan ham foydali qiladi. Shuningdek, yangi texnologiyalar, masalan, quyosh energiyasidan foydalanish va akkumulyatorlarni yaxshilash orqali energiya iste'molini yanada kamaytirish mumkin.

Ekologik transport vositalari yangi ish o‘rinlarini yaratadi va iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantiradi. Ekologik transport sohasidagi investitsiyalar yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilishga yordam beradi. Bu esa yangi ish o‘rinlarini yaratadi va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlaydi. Masalan, elektr avtomobillarini ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalarida ko‘plab mutaxassislar talab etiladi. Bunday yangiliklar nafaqat iqtisodiy o‘shishni ta‘minlaydi, balki ijtimoiy barqarorlikni ham oshiradi. Ekologik transport vositalarining rivojlanishi shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilishga yordam beradi. Shaharlar ko‘plab muammolarga duch kelmoqda: trafik siqilishi, havo ifloslanishi va shahar infratuzilmasining eskirishi kabi. Ekologik transport vositalarini joriy etish orqali shaharlar yanada qulay va yashash uchun mos joylarga aylanadi. Zaryadlash stansiyalarini joylashtirish, velosiped yo‘llarini qurish va jamoat transportini takomillashtirish shahar infratuzilmasini zamonaviylashtirishning bir qismi hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, davlat siyosati, investitsiyalarni jalb qilish va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali ekologik transport vositalarining rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi. Bu jarayon nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilishga, balki iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga ham xizmat qiladi. Shuning uchun davlatlar ushbu sohada faol ishtirok etishlari zarur bo‘lib, bu nafaqat kelajak avlodlar uchun yaxshiroq atrof-muhit yaratishga, balki iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirishga ham yordam beradi. Ekologik transport vositalarining rivojlanishi orqali biz barqaror kelajak sari bir qadam oldinga siljiymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fayzullaev E.Z. “Transport vositalarining tuzilishi va nazariyasi”//Darslik-“Yangi asr avlodi” nashriyoti- 2006, 375-b.
2. Mamatov X. Avtomobillar (Avtomobillar konstruksiyasi asoslari) 1- qism. —T.: 1995.
3. Musajonov M. Z. “Avtotransport tarmog‘i korxonalarini loyihalash”//Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik”: 2006, 264-b.
4. Azizov Q.X. “Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari”// Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik”: 2007, 160-b.